

BLAKER OG SØRUM
HISTORIELAG

SØRUM-SPEILET

NUMMER 3 - 2019 - 25. ÅRGANG

**Mer om skolen på Sørumsand
Dårlige veier og mye trafikk
Vegvokteren
Edvard Sem**

Nytt styremedlem - Even Stakkerud

Jeg ble med i styret i Blaker og Sørum Historielag nå i sommer og heter Even Stakkerud. Kan vel ikke si at jeg har vært noe aktivt medlem, men når forespørselen om å bli med i styret kom, var det jo greit å få endret på dette.

Har hele mitt liv vært interessert i historie, samfunn og religion. Hva dette kommer av kan jeg ikke med sikkerhet si, men som liten var jeg mye sammen med farfar og farmor her hjemme på gården, Norum Nordre. Kanskje samtalen om tiden «før om åra» med farmor og den gleden og yrkesstoltheten farfar hadde for landbruket der han ofte fortalte om hvordan ting ble gjort før kontra nå, kan ha gjort at interessen for emnet kom tidlig.

Det som er spennende med historie er å kunne sette hendelser i sammenheng og forstå hvordan samfunnet som en evig prosess utvikler seg. Jeg vil tørre å påstå at historiekunnskap kan bidra til at fremtidige og nåværende generasjoner vil ha en bredere og større forståelse av samfunnet ved å sette seg inn i tidligere generasjoners leven og viten.

Min interesse for historie og samfunn har dermed hjulpet meg mye i yrket jeg har som sykepleier der man møter mennesker i ulike faser og alder i livet. Ved å prate om «før i tiden» har stort sett alle noe å snakke om. Husker spesielt hvor interessant jeg syntes det var når jeg jobbet en sommer som pleieassistent på et sykehjem der jeg pleiet to beboere som hadde kjempet på hver sin side under 2 verdenskrig. Etter denne sommeren vurderte jeg sterkt å studere historie, men det ble nå ikke slik så veggen fortsatte innfor helsevesenet

Even Stakkerud elsker å være ute i naturen. Foto: Privat

og jeg ble sykepleier.

Har nå nylig videreutdannet meg og jobber som operasjons-sykepleier ved nevrokirurgen på Rikshospitalet. Og jeg bor fortsatt på Norum der jeg pusser opp sidebygningen sammen med min kone og datter på 2 måneder.

Hjelp oss med å kvalitetssikre bygdebøkene

Det siste bindet av Sørum Bygdebok er snart trykkklart. Med et så stort verk, med veldig mange detaljopplysninger, er det dessverre ikke til å unngå at det blir en og annen feil, og i bind 7 vil det komme en oversikt over de feilene som er funnet i bind 1-6.

Hvis du vet om feil, ber vi om at du tar deg bryet med å sende en melding til bygdebokforfatteren, Håvard Havin Kongsrud. Han vil helst ha informasjonen skriftlig, slik at vi er sikret at det ikke oppstår misforståelser og nye feil. E-postadressen hans er: hkong@sorum.kommune.no

Siste frist for innsending av rettelser er **1. november 2019**, men send gjerne de rettelserne du måtte ha så fort som mulig og stol ikke på at det kan være andre som har sett det samme og alt har gitt beskjed.

Tusen takk for hjelpen!

PS: Manus til bind 7 (Blaker del 2) legges ut til gjennomsyn på Sørum bibliotek først i november. Mer om dette kommer på kommunens hjemmeside og på vår Facebookside og hjemmeside.

Blaker og Sørum Historielag

Takk til styret

Vi synes det er på sin plass å takke styret ved nestleder Elin Mørk og leder Kåre Bøhler, for at de i løpet av sommeren har klart å få alle historielagets midler tilbake på foreningens konto. Ref. Revisjonsberetningen for 2018, gjengitt i nummer 2, 2019, side 19. De har t.o.m. fått dekket historielagets utgifter i forbindelse med denne saken.

Godt jobbet!

Nytt medlem i redaksjonen

Vi ønsker Randi Fjørstad velkommen som nytt medlem av redaksjonen for Sørum-Speilet. Hennes mobilnummer finnes i spalten til høyre.

Redaksjonen

BLAKER OG SØRUM
HISTORIELAG

SØRUM-SPEILET

Medlemsblad for
Blaker og Sørum Historielag

Redaksjonen

Asbjørn Langeland – 934 27 625
Anne-Marie Lund – 477 57 261
Elin Helen Mørk – 958 62 613
Randi Fjørstad – 901 42 163

Epost:

redaksjon@sorumhistorie.no

Adresse

Aasgaardvegen 230
1923 Sørum

Styreleder

Kåre A. Bøhler
Epost: alfrebo@online.no
Tlf. 938 76 365

Kontonummer: 1321.08.05189

Hjemmeside

www.sorumhistorie.no

Grafisk design

Jørgen Kirsebom

Opplag

600 eksemplarer
ISSN 1894-8154

Trykk:

X-Idé AS
1472 Fjellhamar

*Dette bladet er beskyttet av åndsverkloven.
Det er ikke tillatt å kopiere fra bladet uten
skriftlig samtykke fra tekstforfatter eller
fotograf.*

Forsidebilde:

MER OM SKOLEN:

Stivpyntede «bryllupsgjester» våren 68. Inger
Kirsten Stagrim nr. 2 fra høyre.
Foto: Bry & Skuggedal

Nytt fra Styret

Veslebygningen på Nordli. Foto: Gisela Abt

Utestående fordring innkrevet og betalt

Viser til revisjonsrapporten fra forrige nummer. Der går det fram at det i løpet av 2018 er oppstått en betydelig usikret fordring. Denne fordringen vil det påløpe styret og laget et ansvar å treffe tiltak for å sikre på best mulig måte.

Styret kan nå informere om at det skyldige beløpet er innbetalt, og at vi derfor ser saken avsluttet for vår del.

Veslebygningen på Nordli

Som kjent har Historielaget fått leie veslebygningen på Nordli gratis i 10 år. Huset har stått tomt i 10 år og bærer preg av det. Vi har nå i høst hatt hjelp fra elektriker Øyvind Møllegaard og rørlegger Jan Andersen. Det vil da si at vi nå får både strøm og vann slik at vi kan begynne å gjøre huset i stand. I tillegg til vask må det males litt både her og der, så når forespørselen om litt dugnadshjelp kommer håper styret at vi får hjelp fra dere medlemmer. Vi trenger også et møtebord, skrivebord, gardiner

og stoler. Så er det noen av dere som har dette og kan tenke dere å donere dette til historielaget så ta kontakt.

Åpent møte

14. august arrangerte Historielaget åpent møte på Blaker skanse. Temaet var: Oppvekst og handelsvirksomhet i tettstedet rundt Blaker stasjon. Det kom ca. 30 stk. hvorav mange hadde bidrag å komme med. Det kom fram ønske om at Historielaget arrangerer flere slike møter noe vi vil gjøre over nyttår.

Neste åpne møte er på Frogner 18. oktober kl. 18. Møtet finner sted på Frauna og vi håper at mange fra området og bygda for øvrig møter opp. Det er sikkert mange av dere som husker hvordan oppveksten og handelsvirksomheten var på Frogner. Har dere bilder så ta dem med, historielaget er bestandig interessert i gamle bilder.

Er det saker, temaer eller historier dere vil ta opp så ikke nøl med å ta kontakt enten med styret eller noen i redaksjonen. Vi er alltid åpne for innspill.

Innhold

Nytt styremedlem	2	Besøk på Aasgaard	14
Nytt fra styret	3	Edvard Sem	15
Mer om skolen på Sørumsand	4	En reise tilbake i tid	17
Dårlige veier og mye trafikk	10	Rusleturer	19
Vegvokteren	12	10 år siden Nordli ble revet	20

Fra spisesalen høsten 69. Rektor Eli Bentsen i hvitt ved bordenden. Foto: Bry & Skuggedal

Mer om skolen på Sørumsand

Av Anne-Marie Lund

I forrige nummer skrev vi om skolen som ble grunnlagt på Sørumsand i 1929, og som i dag heter Sørumsand videregående skole. Da tok vi særlig for oss skolens historie fram til i dag. Denne gangen ser vi på dagliglivet på skolen, særlig i den tiden det var både husmorskole og husflidskole der. Vi får først et glimt inn i et av de siste årene det var folkehøgskole/ ungdomsskole, nemlig skoleåret 1949-50.

Ungdomsskolen i 40-årene

Louise Hovind (den gang Skugstad) var 20 år, kom fra Blaker og begynte på skolen høsten 1949. Som de aller fleste dette året bodde hun på internatet, og husker dette som et veldig lærerikt og morsomt år. Nå ble det en pause fra gårdsarbeidet hjemme, hun fikk lære nye ting og være sammen med jevnaldrende venner døgnet rundt. På internatet bodde de to og to, noen var også tre på rommet. Fremdeles var det både jenter og gutter på skolen. Det var teorilinje for begge kjønn, snekkerlinje for gutter og husstell-linje for jenter. Kjønsrollene var tydelig avgrenset den gangen. På fritida kunne gutter og jenter møtes i dagligstua og ute, men besøk på hverandres rom var helt uaktuelt. Trappa mellom etasjene skulle bare brukes av inspiserende lærer og guttene for å komme seg opp og ned. «Men du veit det var jo nokså mye

trafikk i den trappa», sier Louise og ler.

Hun gikk altså på husstell-linja, og det innebar ikke bare matlaging og baking, men også håndarbeid. «Egentlig er det disse timene jeg husker best», sier Louise, «jeg har aldri vært så glad i å lage mat, men å lære å sy og veve var morsomt. Vi hadde ei flink lærerinne, jeg tror hun het frk. Okkenhaug. Det er helt utrolig hvor mye vi fikk lagd i løpet av dette året.» Louise har fremdeles vakre vedde håndklær og løpere som er i bruk, og nydelige duker og brikker med hullfall og austmannarenning og andre kompliserte sting. De må ha vært tålmodige og fingerferdige, jentene den gangen! Louise forteller at flere i tillegg sydde seg bunad i løpet av skoleåret. Hun tror nok ikke at alle gjorde det, det var kostbart med lin og ullstoff. Fremdeles var det rasjonering, så det var ikke så lett å få tak i stoff heller. Men Louise var en av de heldige som gikk ut av skolen med en fiks ferdig, blå Romeriksbunad, der alt var selvgjort. Hun sydde skjorte i lin med broderi på krage og mansjetter og ullstakken med «gullsøm» som er karakteristisk for denne bunaden. Det er et komplisert broderi, for her er det mange forskjellige typer sting. I tillegg monterte de bunadene, og alt ble gjort under kyndig veiledning. «Jeg husker at jeg følte meg veldig fin da jeg brukte bunaden første gang. Det var på 17. mai på Blaker, og vi var fire venninner som hadde på oss de nye bunadene våre», forteller Louise.

Det ble altså varige minner av mange slag etter et slikt skoleår.

Husmorskolen og husflidsskolen

I 1957 begynte Else Ouren fra Aurskog på husflidslinja på skolen. Den hadde startet opp året før. Hun visste ikke da at om noen år skulle hun komme tilbake og bli lærer på husmorskolen i flere år! Etter å ha gått på Sørumsand, gikk hun et år på husmorskole på Eidsvoll, for her var det helårskurs. Det var et krav for å komme inn på Statens Lærerinneskole i husstell på Stabekk, og det var husstell-lærer Else ville bli. Siden hun har erfaring både som elev og lærer ved skolen, er der det meste av det som fortelles her, bygd på hennes erindringer.

Nå var det blitt to selvstendige skoler i samme bygg: Akershus fylkes husmorskolekurs Sørumsand med Eli Bentsen som bestyrer, og Akershus fylkes husflidsskole med Laura Tonberg som leder. Her var det to linjer å velge mellom, søm eller vev. Året var delt inn i halvårslige kurs - høstkurs og vårkurs.

Bærplukking, innhøsting og slaktestell

Undervisningen foregikk i takt med skiftende årstider. Husflidselevne begynte den 15. august. Da hadde allerede husmorskolen vært i gang i to uker. Husmorelevne skulle lage mat til alle på skolen, og trengte disse to ukene til å lære det grunnleggende. I starten var det alltid blåbærtur oppe i skogen. Ett av målene var selvfølgelig å skaffe syltetøy til skolens spiskammer, men det var også en fin mulighet for elevene til å bli bedre kjent med både nærmiljøet og hverandre.

Husflidselevne måtte også bidra med bærplukking når de ankom. De ble plassert ved bærbuskene i skolens hage for å plukke rips og solbær. Bæra ble videreforedlet av husmorelevne til glede for alle gjennom vinteren.

Tyttebærturen til Mangen senere på høsten var alle med på. Da hadde frk. Bentsen og noen av lærerne allerede vært på rekognosering og funnet områder med mye bær. Når elevene gikk av bussen, var det bare å sette i gang med å plukke. Lærerne tok seg av rensingen mens de var i skogen, så vel tilbake på skolen kunne elevene røre eller koke tyttebæra med det samme. Selvfølgelig var det også matpauser på en slik dagstur, det skulle være sosialt og hyggelig!

Matauk var i det hele tatt et viktig innslag på høstkurset. På skolen var det en fantastisk hage med både blomster og nyttevekster. Skolen var selvforsynt med gulrøtter, kål, purre og poteter helt fram til jul - ja, poteter hadde de til langt utpå våren. Potetåkeren lå der det nye bygget står nå. Foran den var vaktmester Burås sine blomsterbed, som strålte i alle farger. Fra dem ble det stadig plukket inn og pyntet slik at det var friske blomster på de fleste bord inne de første månedene om høsten.

Det var gjerne husmorelevne som høstet grønnsakene. Slik lærte jentene å ta vare på råvarene fra jorda og utnytte dem på forskjellige måter. Hver mandag var det vegetarmiddag, så langt det lot seg gjøre. I 2019 kan vi jo si at de var forut for sin tid. Den gangen var det nok utenkelig for mange at det kunne bli en fullverdig middag uten fisk eller kjøtt.

Mot slutten av høstkurset kom slaktestell og julestri. Elevene fikk dyreskrottene inn på benken og kniv i hånden. De lærte å dele opp både kalv, sau og gris, hva de forskjellige stykkene kaltes og hva de kunne brukes til. Else forteller at du hun ble lærer på husmorskolen, pleide hun å be elevene komme med forslag om hva de hadde lyst til å lage. Det er mye forskjellig en kan få ut av en halv gris. Hun syntes det var viktig at jentene lærte å gjøre vurderinger selv. Men de valgte som oftest tradisjonelle løsninger, som da hun prøvde å

Louise Hovind (den gang Skugstad), elevkullet 1949/50.

Vevd og brodert - noen av de vakre tingene Louise lagde på ungdomsskolen på Sørumsand for 70 år siden. Foto: Anne-Marie Lund

Tyttebærtur til Mangen på 50-tallet Foto: Privat

Vaktmester Buraas skapte trivsel! Alltid blid og en dyktig gartner Foto: Privat

AVSLUTNINGSFEST: Kanskje 1965. Skolen hadde da en elev fra Japan som donerte festdrakten sin til skolen da hun reiste hjem. De andre på bildet er lærere. Fra venstre: Ingeborg Sørgarden, Reidun Nordby, Laura Tonberg og Kari Bjørgan. Foto: Bry & Skuggedal

Else Ourens første kull, 1965. Stort kakebord etter middag på avslutningsfesten, med Else i bunad midt på bildet. Foto: Bry & Skuggedal

innføre en enklere måte å lage sylte på. Nei, jentene ville lage hodesylte på gammel måten, sylta skulle være rund med svor rundt hele. Så da ble det slik!

Pølser ble lagd fra grunnen av, og ble servert sammen med ribba og medisterkaker på juleavslutningen. Det var et stort selskap, og det måtte kjøpes inn en god del ribbe i tillegg. Her var alle elevene med foreldre innbudt, det var gjerne 150-160 personer til bords. Skolens styre og representanter for kommunen og fylket var også til stede. Husflidselevne bidro med å lage juledekorasjoner til bordene. Det var en fin fest og en flott avslutning for høstkurs-elevne.

Nøysomhet var en dyd

Å utnytte det man hadde og ta godt vare på det preget på mange måter undervisningen. Alle ble opplært til å sette opp budsjett og følge det. Frk. Tonberg forlangte av sine husflidselever at de skulle ha hver sin regnskapsbok og føre inn hver minste utgift og inntekt. Else forteller at annenhver uke ble bøkene samlet inn og sett over.

Et annet eksempel på nøysomhet var at når f.eks. kjølestoff skulle kjøpes inn, ble elvene oppfordret til å kjøpe litt ekstra. Det var alltid godt å ha noe tøy «på varastyre», slik at en kunne lappe eller sette inn en skjørt der kjolen ble slitt. Stopping og lapping lærte de å gjøre så pent og ordentlig som mulig.

Underveis lærte de kommende husmødrene å bake og lage god hverdagsmat. Opplæringen i baking begynte gjerne med flatbrød, for at alle skulle lære seg kunsten å kjevle.

Skulle det være fest, var det fest!

Det var tydelig forskjell på helg og hverdag. Det var ikke lørdagsfri på den tiden, men lørdagen var teoridag for alle elevene. Teorifagene var kostlære og ernæring, bolig og miljø, regnskap, hagebruk, tegning og kunst - og kulturhistorie, alt etter hvilken linje en gikk på. Av og til kom det forelesere utenfra, og det ble spennende og annerledes undervisning. Et eksempel er plantefarging. Det ble sanket inn mose og løv på bærturene, og så fikk de lære å farge sitt eget garn i de mystiske blandningene. Ett år kom en kjent moteekspert og fortalte om motetegning. Det gav inspirasjon til jenter som var interessert i klær og mote!

Husmor kokte grøt til middag, og om

kvelden var det lørdagskos med noe ekstra godt. Noen av elevene reiste hjem etter siste time lørdag, men de som var igjen på skolen, fikk god søndagsmiddag og kake til ettermiddagskaffen på helligdagen. Det var ingen undervisning, og det var heller ikke akseptert å sitte med håndarbeid i dagligstua. Søndagen skulle være hviledag.

Nøkternheten rådet til hverdags, men de skulle også lære å lage fest. På skolens elevkvelder var det fin servering, gjerne høye smørbrød med godt pålegg og delikat pynt. Selskapsmat var på læreplanen, både kalde anretninger og treretters middager. En slik selskapsmiddag startet ofte med en fin suppe med forseggjort tilbehør. Et eksempel på slikt/tilbehør er «svalereder». Det blir ikke så ofte brukt nå, men er lekkert i mange slags supper. For dem som ikke vet eller husker hva det er, kommer en liten utskrift fra «Stabekk-boka»: *Kok to egg i 15 minutter. Ta av skillet. Kløv midt over på tvers, bruk rotkniv så hvitene blir tungete i kanten. Skjær en liten skalk av hviten så de halve hviter står godt. Ta ut plommen. Gni den fint ut og bland den med så meget smør og litt rå eggeplomme at deigen lar seg trille. Trill med smørspader bitte små, litt ovale kuler og legg i hvitene. Server svaleredene på supper.* Mye arbeid var det, men det tok seg fint ut! Som hovedrett var det gjerne laks eller stek med god saus. Dessertene kunne være fromasj, pudding eller dessertkaker.

Det ble gjort mye ut av treningen på å lage selskap, og alle lærerne deltok også entusiastisk. Utkledning var en del av moroa, og det fantes et lager av gamle klær på skolen. Men det ble også sydd festlige kostymer. Fingerferdighet og kreativitet kom virkelig til sin rett!

Hvert halvår ble det arrangert «bryllup» etter alle kunstens regler, der alle roller ble besatt av skolens elever og lærere. Inger Kirsten Stagrim, som var elev på sømlinja våren 1968, har tatt vare på både bilder og meny fra «bryllupet» den gang. Hun forteller at lærerne hadde kledd seg ut som marinegaster på flåtebesøk, og serveringspersonalet var B-gjengen. Bildene viser at dette var gøy! Menyen var et vårbryllup verdig: Aspargessuppe først, hovedretten var kylling med grønnsaker og til dessert var det iskake og kransekake.

Kavalerfest var en annen stor begivenhet. Da fikk jentene be med kjæresten og andre venner, dessuten ble Skanse-gutter alltid invitert. Dermed var det noen å danse med for alle som hadde

lyst til å svinge seg.

Juleavslutningen er allerede nevnt. Vårkurset ble avsluttet rett før S t. Hans, og igjen var både foreldre og «øvrighet» invitert. Menyen var sommerlig, f.eks. rømmegrøt og spekemat.

Opprydding og avskjed

Det var en egen stemning den siste dagen av kurset. Det skulle pakkes, rommene skulle ryddes, madrassene måtte tas ut og bankes, alle rom skulle rengjøres grundig. Alt måtte gjøres klart til et nytt elevkull. Hvis været var bra, var det fest nede ved Glomma når alt var unnagjort. Det ble tent bål, og folk satt på pledd og koste seg med rester etter «storfesten», kaffe og kringle vanket det også.

Og så kom «avskjedens time». Den kunne være følelsesladd. Å skilles etter et sånt intenst samvær som det er på en internatskole, er rart. Noen ble hentet med bil, men de fleste reiste med toget. Lærerne var med og fulgte jentene til stasjonen. Her ble det klemming og tårer, og alle ropte: «Vi sees snart igjen!» For mange ble det selvfølgelig gjensyn, for gode vennskap varer. Dessuten var det elevstevne hver høst, og akkurat i dette øyeblikket tenkte nok de aller fleste at de kom til å møte opp der. Men alle visste også at aldri kom de til å være på sammen på denne måten igjen, en spesiell del av livet var ugjenkallelig forbi.

Det var vemodig for lærerne også, for de hadde blitt glad i jentene som de hadde hatt rundt seg så lenge. Men for dem var det nok først og fremst godt å få en velfortjent ferie, før de skulle ta i mot et nytt kull og begynne på'n igjen om noen uker.

Nytt år - Ny start

Vårkursene begynte rett etter nyttår. Kursene hadde det samme innholdet, men særlig for husmorelevne ble planen litt forskjellig ettersom årstidene skiftet. En kan ikke dra på bærtur i januar. Men siden dypfrysing nå var blitt vanlig, var det frosne bær på lager, slik at de fikk lære å sylte og safte likevel. Slaktestell og selskapsmiddager ble det nå også, og i teoritimene var innholdet det samme.

Husmoryrket består ikke bare av matlaging og baking. Klesvask, stell av all slags tøy og rengjøring av hus og innbo stod på timeplanen. Barnestell og sykepleie i hjemmet lærte de også om. Dessuten var det en god del håndarbeid

på husstellkursene. Jentene sydde og strikket barnetøy, de vevde håndklær og sydde også litt klær til seg selv. Alt dette var likt høst og vår. Dessuten var det obligatorisk å brodere en duk med svartsom eller uttrekksøm på husmor-skolen. Minst en fjerdedel av duken måtte være ferdig for at den skulle bli vurdert og telle med på samlet karakter i håndarbeid. Etterpå kunne det nok dra i langdrag med å få «husmor-skoleduken» helt ferdig, den kunne bli fast følgesvenn på mange syklubb-kvelder framover!

Arbeid i kjøkkenhagen måtte gjøres, men i stedet for å høste, fikk vår-elevne så og plante og sette poteter. Blomsterbedene var et syn om våren også, for nå stod buskene i fullt flor - vårgyvel og spirea avløste hverandre.

Ekskursjoner var det hvert halvår. Det var praktisk å ta toget til Oslo, så turen gikk ofte dit. De besøkte f.eks. Margarinfabrikken, Kunstindustrimuseet og var på forskjellige utstillinger. Ofte var et teaterbesøk med i programmet.

Husflid på utstilling

En viktig del av avslutningsfestlighetene var utstilling av elevarbeider, der husflidselevne stod for det meste. Disse utstillingene var åpne for publikum, og de som så dem ble imponert. Vanligvis var lokalavisene på besøk og trykte reportasjer fra festen og utstillingen. Her var det vevde veggtepper, duker og løpere, der elevne hadde vært kreative med fargevalg og mønster. Men en viss standard måtte følges. Husflidselevne slapp ikke helt løs blant garn og tråd. Else forteller at et tema som frk. Tonberg underviste om, var «stygt/ pent». Det handlet om hvilke farger som passet sammen, og i det hele tatt om å sette farger og former sammen så resultatet ble vakkert og harmonisk. Etter hvert ble det også vevd skjerf og jakker- slikt var svært moderne i tida rundt 1970. Ellers var det elevne på sømlinja som lagde mest klær. Her ble det sydd kjoler, drakter, selskapskjoler, bunader og fritidsklær, noen sydde til og med brudekjole.

For noen ble sømmen et yrke, men i 50-, 60- og 70-årene var det fremdeles mange kvinner som sydde det meste av klær til seg og barna. Konfeksjon var dyrt, og heller ikke så lett å få tak i for alle. Å kunne sy selv var en nyttig ferdighet. Et halvår på sømlinja var forberedelse til dagliglivet.

Husmorelevne hadde også produkter å vise fram. Alt det fine barnetøyet var

Husmorelevne ser stolt på et festdekket bord.
Foto: Bry & Skuggedal

Flotte arbeider som viser variasjonen i det som ble produsert. Foto: Bry & Skuggedal

mest iøynefallende. Det var nydelige, små plagg, både strikket, heklet og sydd.

Dagliglivet på internatet

På en internatskole trengs det flere ansatte enn lærere, vaktmester og kontorphonale. Skolen var elevenes «hjem» mens de gikk der, så her var husmor en viktig person. Hun hadde sin stab som hun ledet. Men som i et hvert velfungerende hjem hadde også beboerne sine faste plikter. Alle måtte i løpet av året ta sin tørn, en uke om gangen.

Hver morgen kl.7.00 møtte fire elever, to fra husflid og to fra husstell, i anretningen sammen med husmor. De gjorde i stand til frokost og ryddet etterpå. Kl.14.00 var det middag. Nå var det en gruppe husstellelever som anrettet og serverte. Elever fra husflid var med og vasket opp. Kveldsmaten ble gjort i stand av de samme som hadde ansvar for frokosten.

Klart for middagservering! Maten kom opp fra kjøkkenet til anretningen med vareheisen. Husmor Marie Øverby lengst til høyre. Foto: Bry & Skuggedal

Jentene gjorde det koselig på rommene sine. Foto: Bry & Skuggedal

Skolens sangkor Foto: Bry & Skuggedal

Renhold og rydding av rommene var elevenes ansvar. Vask av trapper, ganger og vaskerom gikk på omgang. På vaskerommet kunne elevene vaske og stelle klærne sine. Rommet ble mye brukt og var ofte et samlingsted. Det var populært når det ble satt fram knekkebrød og brunost på vaskerommet om kvelden, slik at småsultne jenter fikk seg litt å tygge på før sengetid.

Innsatsen på internatet fikk elevene direkte fordel av; prisen for å bo på skolen ble holdt nede på denne måten.

Fritidsaktiviteter

På Sørumsand hadde hvert halvårskurs sitt eget sangkor. Årsaken var at Laura Tonberg også hadde musikkutdanning, og hun var en dyktig kordirigent. For mange elever var dette deres første erfaring med å synge i kor, men etter ukentlige øvelser i løpet av halvåret kunne koret opptre på avslutningsfestene til glede for alle. De sang også på elevkveldene, og på Kulturafteften var koret et fast innslag. Alle som var med i koret, hadde god sangstemme og evne til å «holde tonen», for de måtte prøvesynge først. De som ikke kunne eller ville være med i sangkoret, måtte være i «prydsømkoret». Mens sangøvelsene pågikk, var det obligatorisk brodering for dem.

Da Else var elev i 1957, var ett av fritidstilbudene leikarring på Skansen. På skolen i Blaker var det bare gutter, og på denne måten fikk alle som hadde lyst til å delta, dansepartnere. En av lærerne på Skansen, Øyvind Brakestad fra Voss, var en habil felespiller, og slik Else husker det, var det han og hans kone, Ingrid, som var instruktører. Av en eller annen grunn var det flest husflidselever som var med på dette. Det var nok fordi de fleste av jentene på husmorskolen var forlovet og klare for å gifte seg, så de sydde på brudeutstyret i stedet for å dra på dans.

Hver 14.dag var det elevkveld på skolen, og en elevkveld hvert halvår var åpen for publikum utenfra. Denne ble kalt Kulturafteften. Den kom på slutten av kurset, og da var det som oftest mannekengoppvisning i tillegg til andre kulturinnslag. Jentene spaserte mellom bordene i sine selvsydde plagg. Det var stas å vise det fram, og det var underholdende for gjestene.

De andre elevkveldene var interne, men alltid med variert program. Ansvar for programmet gikk på omgang. Det var mye oppfinnsomhet blant både elever og lærere! Det var gjerne kåseri, diskusjoner, diktopplesning, sang og opptrinn.

Frkn. Bentsen og Tonberg var glade i å reise i feriene sine, så en kveld med

lysbilder fra disse var en gjenganger. Damene var dyktige formidlere, så det var populært. Ofte var temaet noe som hadde sammenheng med undervisningen. Reklame var alltid vellykket, alle elever deltok med liv og lyst. Frk. Bentsen var flink til å trekke fram kvinner som hadde markert seg i samfunnet, bl.a. var Ingrid Bjerkås, Norges første kvinnelige prest, på besøk.

Av og til ble de invitert til elevkveld på Skansen, både elever og lærere. Det var spennende, for her lå det an til romantikk sammen med kulturutvekslingen. Else forteller at på hennes kull var det to jenter som ble gift med hver sin «Skansegutt» som de traff den høsten. Det var ikke langt mellom skolene, toget gikk nesten fra dør til dør. I alle år var det mye kontakt. Noe var i skolens regi, noe var elevenes egne påfunn. Elever fra alle kull har sikkert sine egne minner om det! Tidlig om morgenen 17. mai var alltid Skansegutta ute og kjørte med lastebiler, utkledd og oppstaset, med mye leven. De fartet over hele bygda, men ved husmorskolen på Sørumsand tok de en ekstra lang stopp slik at alle jentene ble grundig vekket.

Mulighet til å holde kroppen i form var det også. Kroppsøving var et obligatorisk fag, og gymnastikksalen var velutstyrt. Skolen hadde dessuten sin egen tennisbane som ble flittig benyttet, særlig når en del elever kunne spille fra før. Da kunne det bli avholdt tenniskurs, så enda flere fikk glede av å bruke banen.

«Sekstiåttene»

De var kanskje ikke «ekte sekstiåttene» de fleste av jentene som gikk på skolen dette året. Sannsynligvis var de ikke de mest opprørske. Men det var en ny tid på vei. Bladet «Yrke» har nr.3 1968 en reportasje om skolen på Sørumsand. Først fortelles det at skolen har uvanlig stor søkning, slik at 3/4 av søkerne må avvises. Her står det at selv om husflidskolen først og fremst gir elevene «en «matnyttig» utdanning, m.a.o. håndarbeid til eget bruk og til nytte og pryd i hjemmet», er det mange som tar sikte på å utdanne seg til et yrke. Noen vil bli arbeidsterapeuter eller lærere, noen tar kurset som et ledd i utdanning til f.eks. interiørarkitekt. Husmorskolen hadde også elever som gikk der fordi det var et krav for å komme videre til f.eks. sykepleier- og barnepleierutdanning. Det begynte altså å bli vanlig at også jenter planla å ha et yrke utenom hjemmet.

Husflidskolen hadde nettopp fått ny rektor, Ellen Jørstad Hansen. Hun forteller til bladet at teoritimene er lagt opp som en studiering der elevene etter tur har oppgaven som studieleder. Dette har vært prøvd ut ved skolen en stund, og gitt gode resultater. Altså ble det lagt vekt på å trene på å bli aktiv og selvstendig i stedet for å bare lytte og repetere.

Inger Kirsten Stagrim (opprinnelig fra Blaker, nå Sjøk) gikk på sømlinja våren 68. Hun tok senere artium på Vinstra, studerte arkeologi og nordisk, ble lærer og rektor. Yrket ble altså ikke direkte noe som hadde med søm eller husflid å gjøre. Hun forteller om sitt utbytte av kurset i en e-post som vi siterer fra: « Det som var viktigast å gjere nøye og pent, var alle prøvelappene vi sydde. Dei samla eg i ein perm, og brukte faktisk nokre av dei da eg sydde klede til egne ungar. Å kunne sy glidelås var viktig, knapphol og krager av ulike slag, splitter, lommer, nytttesting, stopping m.m. Elles hadde vi mykje mønsterlære. Vi hadde fleire prøver der oppgåva var å lage mønster etter ulike mål. Til alle kleda vi sydde, måtte vi først teikne mønster etter egne mål. Eg sydde fleire kjolar, skjørt og langbukse og bluse, nattøy og. Eg var veldig motivert, for eg skulle til USA sommaren 68 og bu der eit

God kontakt mellom læreren og elevene! Foto: Bry & Skuggedal

år, og så trudde eg at eg ville få bruk for mange kjolar. Men det gjorde eg jo ikkje! Eg gjekk mest i shorts (avklipt olabukse med frynser – det skulle frk. Nordby ha sett!) Vi sydde og barnetøy, eg hugsar ein søt kjole med vaffelsaum, som dottera mi seinare brukte. Så hadde vi ein del kunsthistorie, og det tykte eg var artig. Eg hadde eit interessant halvår på Sørumsand, traff mange trivelege folk og lærte ein god del eg har hatt nytte av. Da eg søkte om plass på skulen, hadde eg mange diskusjonar med mor mi, for eg ville absolutt gå på vevlina. Ho overtalte meg til å velje saum, for det ville eg få bruk for, og det hadde ho jo rett i!»

Tidene forandrer seg

Vi har nå fått vite litt om livet ved en skole for ungdom slik det artet seg i forrige århundre.

Behovet for utdanning har endret seg voldsomt i løpet av den tiden skolen har eksistert. Skolen er fremdeles fylt av ungdommer som får lære noe de kan bruke i det samfunnet vi har i dag. Ofte kan vi komme til å idyllisere fortiden og tenke at «alt var bedre før», men vi vet jo at det ikke er sant. Sannheten er at mye var annerledes før.

Men det vi har i dag, bygger på kunnskap og erfaringer fra den gangen, og kjernefagene fra husmor- og husflidsskolen har tatt nye former tilpasset vår tids behov. Skolen må hele tiden være i utvikling.

Til slutt kommer Else Ouren Otnes likevel med et hjertesukk: «Jeg skulle ønske flere fikk øynene opp for at utdanning i matfag også gir muligheter til mer enn å jobbe i hotell- og restaurantbransjen! Det trengs flinke kokker på institusjoner og kantiner, der man kan utføre faget til glede og nytte for mange! Der kan en også regne med «normal» arbeidstid. Og så håper jeg at kunst- og håndverksfagene vil få flere søkere, slik at det blir bruk for dette tilbudet igjen. De estetiske fagene er viktige for å bli et «helt» menneske, og håndverkstradisjoner bør bli tatt vare på. Selv om industrien har overtatt mer og mer, er det godt å være selvberget og selvhjulpen.

Takk til alle jeg har snakket med som har fortalt om sin tid ved skolen! Louise Hovind og Inger Kirsten Stagrim har gitt verdifulle bidrag. Sist, men ikke minst, stor takk til Else Ouren Otnes som har brukt av sin tid og svart på spørsmål, sett på bilder og fortalt om sine minner i mange hyggelige samtaler.

Takk også til rektor Kjell Hermann som lot meg lete i skolens arkiv, der mange av bildene befant seg.

Eight Amcars Club er ofte ute på tur. Her kjører de på den gamle Aasgaardsvegen ved Leikvoll. Foto: Jørgen Kirsebom

Dårlige veier og mye trafikk

Av Asbjørn Langeland

Klager på dårlige veier og mye trafikk er ikke spesielt for vår tid. Helt siden de første bilene begynte å kjøre på veiene våre, for over hundre år siden, har biltrafikken skapt problemer. I august 1923 oppnevnte Sørums Herredsstyre en komité som skulle utarbeide forslag til fremtidig veivedlikehold, med lensmann Flesjø som formann. Jeg tar med litt fra komitéens innstilling:

Veier i en meget miserabel forfatning

Størsteparten av herredets veier, så vel hoved- som bygdeveier, er etter komitéens mening i en meget miserabel forfatning. Sist sommer og høst var store strekninger av veiene tildekket med «bundløs søle», og det var forbundet med vanskeligheter å trafikker enkelte deler, især med biler og annen tynge kjøring. Denne tilstand må i år for en stor del tilskrives de stadige regnskyll i sommer. Men bortsett fra det, så er komitéen oppmerksom på at den egentlige grunn til veienes dårlige forfatning må søkes deri at vårt vedlikeholdssystem på langt nær holder tritt med den voldsomt økende trafikk de senere år – ikke alene med den enorme biltrafikk der stadig tiltar, men også ved en langt større ferdsel på veiene i sin alminnelighet.

Det er innlysende at jo større veienes påkjønning og slitasje er, dess mere veideksmaterialer må der til og større arbeide ydes. Dette må gå hånd i hånd. Og når da vedlikeholdet blir stående ved det gamle, vil enhver lett forstå at trafikken om noen tid vil ta helt overhånd.

Komitéen er klar over at skal forholdet ikke forverres, men, som det må, forbedres, må der til en omordning av vedlikeholdssystemet snarest. Det nuværende naturarbeide er

utilfredsstillende og upraktisk. Veistykkhavende (gård- og småbrukerne) har med den nu for tiden sterkt reduserte folkehjelp på sine eiendommer yderst vanskelig for å kunne utføre tilnærmedesvis det arbeide som må kreves. Og da det i den nuværende ordning såkalte vår- og høstarbeide temmelig nøyaktig faller sammen med gårdbrukernes sånings- og innhøstningsarbeider, vil det siste fortrenge det første på en for veiene yderst uheldig måte. Når innhøstningen vanskeligjøres i den grad ved regnvær som tilfellet var i høst, så blir det ingen tid til overs til veiarbeidet. Av disse to arbeider tas naturlig innhøstningen først uansett hvilke følger dette har for veiene, men samfunnet kan heller ikke bestå uten kommunikasjoner.

Det utbedringsarbeide på veibanen med grøfter etc. som i hele årets løp regelmessig tiltrenges, blir i nuværende ordning utført i 2 a 3 dagsverk eller kanskje mindre.

Overingeniøren har gitt veitilsynsmannen uttrykkelig ordre om at der herefter skal fremdrives et betydelig større kvantum grus enn tidligere. Dette vil selvsagt i høy grad gjøre sitt til at pliktarbeidet blir uutholdelig til slutt.

Komitéens forslag

Jeg gir her et sammendrag av komitéens forslag til forbedringer.

Kommunen hadde i 1923 tre veivoktere i halv stilling. Komitéen skrev at det var lite disse fikk gjort, og selv om avlønninga ikke medførte store kostnader, så man dette som bortkasta penger. Komitéen foreslo derfor at de 3 halve veivokterpostene oppheves, og det nødvendige antall faste veivoktere ansettes både på hovedveiene og bygdeveiene. «Veivokterne bør ansettes i hele poster etter Veivesenets instruksjer med årlig lønn, som komitéen har funnet å måtte foreslå satt til ca. 2000 kroner. Det heldigste vil være å fast-

sette en begynderlønn med 2 a 3 alderstillegg.» Det blir ellers bemerket at kommunen vil få halvparten av veivokternes lønn refundert av stat og fylke.

Bøndenes plikt til å kjøre fram grus og brøyte veier ble også foreslått opphevet, og framkjøring av vedlikeholdsmateriale (grus) og snøplogkjøringen settes bort til bygdefolk ved et offentlig anbudsmøte hvert år. Begrunnelsen for dette var at når en fikk ansatt faste veivoktere, fikk ikke bøndene lenger noen befatning med selve veivedlikeholdet. En burde derfor ta «skrittet helt ut» og oppheve hele naturalarbeidet, og gå over til leid arbeid for kommunens regning. En slik ordning ville være den mest rettfærdige da utgiftene til veivedlikehold på denne måten ville bli fordelt på samtlige skatteyttere. De bøndene som ønsket det, kunne fortsette med gruskjøring, men da med betaling for arbeidet.

Veivokterne burde få ansvar for korte strekninger. På den måten mente man det var mulig å oppnå et ensartet og godt vedlikeholdsarbeid. «Fordelen ved korte strekninger for veivokterne består først og fremst deri at veivokterne da rekker å utføre det meste arbeide personlig alene, og ikke; som når strekningene er lange, opptrede på veien som en inspektør for leiede arbeidere.» Hver veivokter skulle få ansvar for en strekning på 7-8 kilometer, og da trengte kommunen 8 veivoktere, 4 på hovedveiene og 4 på bygdeveiene. Det ble foreslått følgende veivokterdistrikter.

1. *Fra Skedsmo grense ved Sorknes til Frogner meieri og Hexebergveien til Gjerdrums grense. 6 320 meter.*
2. *Fra Frogner meieri til Ullensaker grense ved Nygård. 4 122 meter. (muligens litt av Fredrikhaldske hovedvei).*
3. *Fra Frogner meieri til Vestengen. 9723 meter.*
4. *Fra Vestengen til Blakersund. 6 827 meter.*
5. *Haugli – Mo, Hønsen – Vilberg, Knatten – Refsum. 9 857 meter.*
6. *Løren – Egner, Schea – Bøler. Sørliveien. 10 582 meter.*
7. *Ålgård – Elvestad, Veiby – Nesdelet. 9 136 meter.*
8. *Sørumsands samtlige veier. 5 647 meter.*

Dette var alle offentlige veier i Sorum i 1923.

Noen forklaringer: Haugli ligger ved grensen til Skedsmo ved Gauteidvegen. Veiby er veikrysset der veien til Blakersund og veien Val – Rånåsfoss deler seg. Rode nummer 2 gjelder Trondheimsvegen, og nummer 3 er Haldenvegen:

Veivokterne skulle arbeide på veien året rundt, og «for å utnytte mannen best mulig må han alltid ha veideksmaterialer for hånden». For å få til det måtte det anlegges materialplasser, og det måtte kjøres fram mer grus enn tidligere. Det var et problem at utslitt dekkmateriale og søle ikke ble skrapet vekk fra veibanen, og veigrøftene ble ikke holdt i orden. Dette skulle det bli en orden på når en fikk veivoktere. Gruskjøringa burde foregå om vinteren, og da burde noen av veivokterne fungere som oppsynsmenn i grustakene. Ellers skulle de lede vinterarbeidet og reparere snøploger m.m. «Sneskjermer må anskaffes.»

Kostnadsoverslag

I komitéens forslag er det et detaljert kostnadsoverslag. Her gjengir jeg hovedpostene.

Utgifter:

Hovedveiene	kr 20 000
Bygdeveiene	kr 29 000
Sum utgifter:	kr 49 000

Inntekter:

Hovedveiene, lønnsbidrag staten og fylket	kr 8 000
Bygdeveiene, lønnsbidrag staten og fylket	kr 8 000
Automobilavgiften	kr 1 800
Fra fylket for sortering av grus til kjøring	kr 500
Sum inntekter:	kr 10 300

Netto utgift til utligning:

kr 38 700

Kommunen hadde også utgifter til veier og samferdsel etter den gamle ordningen, blant annet 4 500 kroner til fergehold, utgifter til de tre halve veivokterstillingene og annen leid hjelp m.m. Den foreslåtte nyordningen ville derfor medføre en merutgift på kr 20 000.

Herredsstyrets behandling

Sorum Herredsstyre behandlet forslaget i møte den 18. januar 1924. Lensmann Flesjø som hadde ledet komitéarbeidet, og overingeniør Saxegaard fra veivesenet var til stede, og begge hadde innlegg i debatten. Det ble en lang debatt som for største delen dreide seg om økonomi. Man var nok enige i at forslaget var fornuftig, men etter manges mening ville belastningen på skatteytterne bli for stor.

Komitéens forslag hadde to hovedelementer, 1) opprettelse av 8 faste veivokterstillinger og 2) oppheve ordningen med naturalytelser fra bønder og småbrukere, og sette disse tjenestene ut på anbud. Det ble stemt over hvert av disse hovedelementene hver for seg.

Det ble gjort enstemmig vedtak om å opprette de 8 veivokterstillingene. Veivokternes årslønn ble satt til kr 1800 med to alderstillegg a kr 300 etter henholdsvis tre og seks års tjeneste.

Forslaget om å oppheve ordningen med naturalytelser falt med 14 stemmer mot forslaget og 9 stemmer for. Flertallets vedtak ble slik: Fremdrift av veideksmateriel, snøplogkjøring, sneskufning utenom veivokternes arbeide blir å utføre som naturalarbeide. Dette blir å utføre som fellesarbeide innen roten.

Herredsstyrets vedtak innebar at pliktarbeidet på veiene ble redusert da veivokterne overtok det løpende veivedlikeholdet, men plikten til å kjøre grus og brøyte veiene ble beholdt. Det ble også slutt med at bøndene skulle ha ansvar for hvert sitt veistykke, nå skulle alle som tilhørte samme rote bære ansvaret i fellesskap, en slags dugnad. Dette fortsatte fram til 1928 da staten overtok ansvaret for hovedveiene som nå ble riksveier. Jeg kan ellers føye til at i flere av de andre kommunene på Romerike hadde kommunene overtatt bøndenes veiplikter allerede før 1923. Dette gav overingeniør Saxegaard informasjon om i herredsstyrets møte.

Kilde: Hele rapporten og referat fra herredsstyrets behandling er gjengitt i avisen Romerike 10. og 12. januar 1924.

Statens vegvesen

Bildet er fra Norsk vegmuseums fotosamling.

Vegvokteren

Av Astrid Husmo

Min «minnebok» fra 40- og 50-tallet inneholder mye om pappas jobb som vegvokter i Blaker kommune. I voksen alder har jeg forstått hvilket slit både mamma og pappa måtte gjennom for å skaffe oss ungene mat på bordet, tak over hodet og klær på kroppen.

Vi ungene fikk tidlig føling med det pappa syslet med, og noe har han fortalt. Han hadde vedlikeholdet av den kommunale vegen gjennom Kveli og Mork. Om det var noe på Rånåsfoss, vet jeg ikke. Øvrige veger var fylkes- og riksveger.

Nå for tida blir vegkantene slått fra traktorsetet med dertil egnet redskap. Den gangen ble graset slått for hånd med ljå. Pappa gikk veglangs med ljåen og slo, raket sammen og la graset i hauger. Han måtte til enhver tid ha skarpe ljåblad, og det var her vi ungene måtte trå til og hjelpe. Da var det bare å møte opp ved slipsteinen. Pappa satt skrevs over på setet bak steinen og holdt ljåbladet med begge hender mens vi sveivet. Det måtte foregå med jevn hastighet, ellers kunne det skje uhell. Dette var for det første gørrkjedelig arbeid. Dessuten var det slitsomt, så vi var ikke noe særlig glad i det noen av oss. Steinen gikk fort tørr, og da trengtes vann. Vi hadde en stor kaffekjele, reine bedehuskjelen, og vi tømte på litt og litt vann fra den etter forlangende.

Redskapen pappa brukte besto av ljå, rive, spade, skuffe, hakke og øks – så langt jeg kan erindre. Han ikke bare slo graset, men han måtte hogge og rydde vekk vierkjerr og teinung etter hvert, så øksa måtte være skarp. At den var farlig skarp, fikk storesøster Ragnhild smertelig erfare en gang. Vi hadde ingen damesyssel, men likevel ville jo jenta lære seg å sykle, så hun tok pappas sykkel og trente på. Som oftest gikk det bra.

Men sykkelen var jo framkomstmidlet hans når han skulle på jobb, så den redskapen han skulle bruke om dagen, surret han fast til stanga og ljåbladet, skuffe, hakke og spade lå an til bagasjebrettet. Øksa bandt han med økse-eggen framover

og slik at eggen vendte ned. En ettermiddag hadde han satt fra seg sykkelen da han kom hjem, og Ragnhild var snart på plass og skulle til å sykle. Hun smyger under stanga (hun var ikke lang nok til å skrive over), og begynner å trå. Så skjer det – hun smeller kneet opp i økse-eggen og får et reallt hakk. Det ble en blodig affære, som hun den dag i dag har tydelig arr etter.

At Alf Prøysen diktet «Slipsteinsvalsen» er lett å forstå, slipsteinen er ei vise verd. På buveggen hang flere ljåer, pappa måtte alltid ha noen oppslitte og klare. Innimellom bruken smeka han ljåen med brynet som hang i ei lomme på vøm-melsbuksa. Rakariver hørte også med. Rivetinner hadde han spikket i løpet av vinteren, så han hadde alltid et lager.

Norumen kjørte lastebil for kommunen. Jeg fikk en gang være med når graset skulle lempes på lasteplanet og kjøres vekk. Da stod jeg i hytta, nesa mi rakk så vidt opp i frontruta slik at jeg så snuten på bilen langt der framme. Motoren satt foran den gangen, og snuten var lang. I svingene var bil-snuten langt ute på jorden, men når vegen ble strak, var bilen plutselig på vegen igjen. Merkelige greier, dette skjønte jeg ikke!

Hakker ble brukt til å grave renner o.l. Etter regnskyll måtte renner og kummer renskes, og da var hakke og spade redskapen. Stikkrenner måtte holdes åpne, slik at vannet ble fjernet fra vegbanen så det ble minst mulig tæla til vinteren. Hakkene ble fort sløve og butte etter bruk i grus, stein og is. Da gikk pappa opp i smia til naboen og fikk varme under smiestedet. Jeg hang med for å se. For å få opp varmen pumpet han luft med blåsebelgen innunder kullet til det glødet godt og ble varmere og varmere i essa. Så stakk han hakkespissen ned i glohaugen til jernet glødet. Da tok han den opp på smiestedet og banket fram spissen igjen, opp og ned av glohaugen, gang på gang, til hakka var spiss igjen. Det var nok et tungt arbeid skjønte jeg, men moro å se på. Det ble altså mye hjemmearbeid med å holde redskapen i beste skikk.

I Armogrustaket ble det hentet grus og kjørt ut på vegene. Grusen inneholdt en del kuppelstein som ble harpet ut og lagt i haug. Den ble deretter knust til strøgrus – det tok et par-tre uker. Lyden av dette merket ingen i omegnen noe til. Moderne steinknusing gir en helt annen sterk støy.

Opplastinga skjedde for hånd med skuffa. Lasteplanet ble rygget helt inntil gruskeggen, den bratte skråningen var mange meter høy. Når massen ble tatt nedenfra, ble det øverst et overheng som kunne rase når som helst. I et slikt ras fikk pappa en gang en stein på den ene siden av hodet. Det var så vidt han berget livet. Han ble liggende sjuk lenge, og han mistet hørselen på øret på den sida steinen traff. Tross alt var han heldig. En mann som holdt på med opplasting alene, havnet under raset og omkom, det var litt før midten av femtitallet- og jeg mins rett.

Fordi det ikke var tipp på lastebilen, stod pappa under fart på planet og måkte grusen ut på veien. Sommerstid var det ikke så ille, men det samme måtte gjøres om vinteren i kulde og blåst. Glatte veier måtte strøs! Jeg husker et år da linninga kom lille julaften. Hele romjula vekslet været mellom kulde, mildvær og regn som frøys til. Det varte til over nyttår, så den jule- og nyttårshelga var han nesten ikke hjemme. Pappa var temmelig utslitt etterpå. Sånt tar på ryggen, og rygg-smerter blir ikke bedre av at en stadig blir utsatt for fuktighet, vind og kjø. Ofte tenker jeg at en kunne prøve å by fram sånt arbeid i dag til lav lønn, alle ville garantert takket nei. Før måtte en ta det arbeidet som bød seg, til dårlig fortjeneste. Men det betydde mye å ha en sikker jobb. Pappa sa til meg da jeg skulle ut i arbeid i 1960: «Du må finne deg arbeid i kommune eller stat. Du tjener ikke så godt, men du vet du får lønning fast hver måned, du har en trygg arbeidsplass, og det er pensjonsordning.» Jeg fulgte vegvokter'ns råd, og har aldri angret på det.

Pappa hadde også høvling og skraping av vegene, sommer som vinter. Humper, hull og «vaskebrett» ble det fort, og det måtte høvles og jevnes. Om vinteren brukte han alltid ei saueskinnsjakke når han kjørte skrapa. Den hadde han kjøpt av en mann som reiste rundt og solgte diverse varer. Han ble bare kalt «jøden», og jeg husker en vinter han hadde med seg ei klaka høne som han spurte om mamma kunne koke for han, han var så sulten. Mamma la høna i kaldt vann så den skulle «skyte is», og så kokte hun høna, og mannen åt. Jeg kunne ikke begripe hvorfor han reiste rundt med ei stivfrossen høne og ville spise den, så jeg spurte pappa etterpå. Jeg fikk til svar at jødene ikke kunne spise gris slik som oss, da det var forbudt i deres religion. Grisen var urein, den levde ikke bare på gras, men spiste alt mulig og rota og åt i møkka. Pappa hadde lest i Bibelen, og visste svar. Jeg syntes i midlertid at flesk smakte like godt etter at jeg fikk greie på dette.

At jøden hadde solgt ei varm jakke til pappa, var jammen bra. Det var gruelig kaldt på vegskrapa. Den var helt åpen, hadde bare tak. Det var nødvendig med både ei og to lange underbukser under vømmelsbuksa for ikke å fryse fordervet. Underbuksene var hjemmestrikket av bomull, stive og fæle, og gav ikke så mye varme. Jeg husker så godt de røde og hvite spettete trøyene og buksene. Ei dame i kretsen hadde strikke-maskin og tok på seg strikking av undertøy.

Etter hvert kom det utstyr og maskiner som bedret hverdagen for arbeiderne og sparte dem for mye slit. Det kom spissplog til å rydde snø, (nå brukes svingbart skjær), tipp på

lasteplanet og strøkasse bak – jo, utviklinga har gått i riktig retning på dette området. HMS- reglene som kom etter hvert, har hjulpet mange, selv om det er sider ved slike regler som sikkert kan diskuteres.

Men det er ikke rart at ryggen til pappa ble bøyd etter mange års tungt slit og han måtte ta kjeppen i bruk. Han fulgte med til Sørums etter sammenslåinga den 1.1.1962, og var i kommunal tjeneste til han gikk av med alderspensjon 68 år gammel. Da orket han ikke mer. Han hadde planlagt å klare to år til, for da hadde det blitt 50 år for samme arbeidsgiver. Men det gikk ikke.

Da jeg nå skulle fortelle om faren min, kom tanken inn på ei vise jeg husker fra barndommen. Teksten passer godt her, og den hører med i historien, for det var slike viser vi sang den tida. . Jeg skrev den opp i viseboka mi på 50-tallet, Ragnhild og jeg spilte og sang den ofte.

Den ble spilt mye i «Ønskekonserten», så den er nok kjent for mange.

SANGEN OM FAR

*Det synges og tales så ofte om mor
og vel hun fortjener hvert rosende ord.
Om far man så ofte ei sunget jo har,
så derfor jeg synger ei vise om far.*

*Vi minnes så godt da vi enda var barn
vi satt hjemme i stuen og bandt våre garn.
Hvor mye du utsto av slit og av savn
de kjære i hjemmet til glede og gagn.*

*Og hjemme der var det jo alltid som så
det var mamma for allting den gang vi var små.
Vi lite forstod hva for far det betød
å skaffe oss alle det daglige brød.*

*Din rygg er blitt bøyet, ditt hår er blitt grått,
Hendene merker av slitet har fått.
Du jevnet vår livsvei, skjønt tunge nok var
De stener du løftet, de byrder du bar.*

*Gud signe og lønne deg, strevsomme far.
Din kjærlighet var det som løftet og bar.
Du syntet oss veien så sikker og trygg,
Da skyldtes det deg og din bøyde rygg.*

*Nå vet jeg det bedre hvor meget vi har
å takke deg for, kjære trofaste far.
Av alle de deiligste minner vi har,
så er minnet om deg, kjære trofaste far.*

ORDFORKLARINGER:

Smeka: slipe (ljàen) med bryne

*(Grus)kegge: Haug som er svært bratt på den ene sida
Linninga: Linnvær, mildvær. Jfr. Kakelinna: Ofte ble det
mildvær rett før jul, mens baksten pågikk.*

Kjø: her: Kulde

Klaka: Stivfrossen

Besøk på Aasgaard den 7. juli og 17. august 2019

Av Jan Svele

Som følge av aneforskning som ble hobby, foretok Jan Svele med familie besøk til slektsgarden Aasgaard i Sørum. Besøket ble foretatt spesielt til Aasgaard fordi dagens eiere er i samme slektsrekke som første eier fra 1664, det vil si i 355 år.

Det er en sjeldenhet som gav oss en unik mulighet til å treffe slektens kjente opphavsgard med dagens eiere i Sørum.

Jan Svele fikk med seg sin tremenning Ellen Wenk (født Nygaard) med familie fra USA. Vår felles oldefar, Edvard Sem (1859-1946) var født på garden Myrvoll i Blaker i følge norsk biografisk leksikon. Edvard Sem som var bosatt i Fredrikshald, var en kjent person i sin tid. Han var blant annet, ordfører, svensk konsul, stortingsrepresentant og drev trykkeri ved navn Sem & Stenersen.

Jan og Gro Svele sitt første besøk til Aasgaard var den 7. juli. Vi kom da ubedt på rekognosering. Mari med sin familie var i ferie, men vi ble vel mottatt av Anders og Elna Aasgaard. Det ble et godt møte og vi fikk også anledning til å møte Kåre Bøhler. Det ble en fin forberedelse til et større møte med flere slektsmedlemmer.

Den 17.8. var vi 7 slektsmedlemmer på besøk hos Mari Aasgaard og hennes mann, Kjell Egner med flere. Det ble et

interessant og opplysende møte mellom 6, 7 og 8 meninger. Her ble vi også vel mottatt med god mat og drikke i husets storstue.

Mari og Kåre tok oss med på en reise til de aktuelle gardar som slekten vår via Edvard Sem hadde bebodd og hvorfra de stammet. Vi besøkte Blaker kirke. Der så vi en gravstøtte i marmor ved inngangen til Blaker kirkegård over Herman Sem (1820-1901). Han var bror til Edvard Sems far, Ole Tollefsen Sem (1829-). Liv Foss kunne fortelle at Edvard Sem ofte hadde vært på besøk på Foss. Herman og Tollef var 2 av syv søsken som ble satt ut på legd etter morens tidlige død. Dorte Hermansdatter Egner, døde i 1831. Tollef var da 2 år gammel.

Vi besøkte også garden Myrvoll i Blaker der Edvard var født. Grete Jahr kunne fortelle at hun hadde sett et bilde av en mann med medaljer som skulle være konsul.

Vi fant ut at det selvfølgelig var Edvard Sem.

Slektsmøtet ble derfor begivenhetsrikt og opplysende for alle parter. Aneforskningen som hobby hadde gitt glede og kunnskaper for oss alle, en vinn vinn opplevelse.

Redaksjonen har gjort et par mindre endringer i teksten. Se ellers artikkelen om Edvard Sem.

Hvem var Herman Sem, og hvorfor ble han gravlagt i Blaker?

Herman Sem (Tollefsen) var født i 1820 i Bekken under Åsgård. Foreldrene var Tollef Olsen og Dorte Hermansdatter. Han hadde seks søsken, og en av brødrene var Ole Tollefsen som i 1857 kjøpte gården Myrvoll i Blaker. Ole Tollefsen var far til Edvard Sem som neste artikkel i bladet handler om.

Herman Sem var ungkar, og i mange år ansatt i fengselsvesenet. I folketellinga 1875 var han portner ved bostedselet og bodde på fengselsområdet. Da broren Ole Tollefsen i Blaker døde tidlig på 1870-tallet, forlot familien gården, og Ole Tollefsens enke, Karen Enersdatter flyttet med barna til Kristiania der hun i 1875 står oppført som husbestyrerinne for Herman Sem. Hun og barna bodde da hos Herman.

Hvilken tilknytning hadde Herman til Blaker? Hans bror, Ole hadde altså vært bonde i Blaker til han døde, og Oles sønn, Edvard (Sem) hadde sine første skoleår der. Egil Foss forteller at Edvard Sem og Egils bestefar som også het Edvard, ble gode kamerater, og de beholdt vennskapet gjennom hele livet. Da Herman, Edvard Sems onkel ble pensjonist, flyttet han til Foss. I folketellinga for 1900 er han oppført som losjerende husstandsmedlem hos familien Foss. Egil forteller at det ble sagt i familien at Herman var barnepike for Egils far, Gudmund Foss. Det var nok vennskapet mellom Edvard Sem og Edvard Foss som gjorde at Herman flyttet inn hos familien Foss på sine gamle dager.

Herman Foss død døde i 1901, og det var nok nevøen, Edvard som hadde bodd hos ham etter faren døde, som kostet den flotte marmorstøtten på Hermans grav.

Edvard Sem (1859 – 1946)

Bokhandler – forlegger – politiker – organisasjonsmann

Av Asbjørn Langeland

Edvard Sem ble født på gården Myrvoll i Blaker, og foreldrene var Ole Tollefsen og Karen Enersdatter, begge fra Bøler i Sørum. Gården Myrvoll kjøpte de i 1857, og i folketellinga for 1865 finner en familien bosatt på Myrvoll. Men i folketellinga 1875 finner en at familien bodde i Kristiania. Karen var nå blitt enke, og hun og barna bodde hos Ole Tollefsens bror, Herman Sem som var portner ved botsfengslet. Herman var ugift, og Karen er oppført som husbestyrerinde i folketellinga.

I 1877 tok Edvard eksamen ved Kristiania Handelsinstitut, og etter eksamen begynte han å arbeide i bokhandel, bl. a. hos H. Aschehoug & Co. Men etter et par år flyttet han til Halden (Fredrikshald) der han ble bestyrer i en bokhandel. I 1882 giftet han seg med Sigvarda Marie Baastad, datter av skipsfører Sigvard M. Baastad og hustru Jeanette Edvarda Amalie Spørck.

Bokhandler og forlegger

I 1881 fikk Edvard mulighet til å overta en annen bokhandel i Halden, og denne drev han under firmanavnet E. Sem. Han utvidet raskt virksomheten til å omfatte trykkeri og bokbinderi.

Han engasjerte seg også i papirproduksjon noe som seinere ble en viktig næring i Halden. Firmaet E. Sem drev også forlagsvirksomhet og gav bl. a. ut flere store bokverk. I 1911 kjøpte Sem en stor bygård i Halden, og da ble virksomheten flyttet dit. Her utviklet Sem den virksomheten som gjorde firmanavnet kjent over hele landet, produksjon av skjemaer og protokoller. Ved den store jubileumsutstillingen på Frogner i Kristiania i 1914 hadde han en stand med skjemaer og protokoller for alle typer kommunale virksomhetsgrener, og han oppnådde gullmedalje for produktene sine. I 1914 kom utbruddet av første verdenskrig, og krigen

førte etter hvert til stor mangel på mat og viktige varer i landet vårt, selv om Norge ikke var deltaker i krigen. Det ble innført rasjonering på brød og flere andre vareslag, og firmaet E. Sem fikk oppdraget med å produsere rasjoneringskortene. Dette var en stor oppgave. I 1921 ble produksjonen av skjemaer og protokoller skilt ut fra den øvrige virksomheten. Sem innledet nå et samarbeid med J. M. Stenersen som også hadde drevet med skjemaproduksjon, og sammen etablerte de firmaet Sem & Stenersen A/S i Kristiania.

Edvard Sems engasjement som forretningsmann strakte seg langt ut over oppgaven med å drive sitt eget firma. I 1888 stiftet han Norsk Provins-Bokhandler-Forening som samlet alle landets bokhandlere utenfor Kristiania. Han var en av initiativtakerne til Fredrikshalds Telefonforening, Norsk Landstelefonforening og Fredrikshalds Kreditbank der han var ordfører i representantskapet i en årrekke. Han var styremedlem i Norges Byforbund (våre dagers KS), Den norske Handelsstands Fællesforening, Fredrikshalds Handelsstands Forening og Fredrikshalds Haandverks- og Industriforening. I mange av disse foreningene var han formann, og i flere av dem ble han seinere utnevnt til æresmedlem.

I 1925 hadde Edvard Sem overlatt mye av arbeidet i bokhandelen og forlaget til sønnen, Edvard Sem Jr. Han gikk nå inn som direktør for Dalslands Järnvägs AB (Dalslandsbanen), en privat bane mellom Kornsjø og Mellerud som i dag er en del av jernbanen Oslo – Göteborg. Denne stillingen hadde han til 1935. Da hadde han igjen måttet gå inn som leder av bokhandelen fordi sønnen, Edvard omkom i en trafikkulykke i 1934. Edvard Sem fortsatte nå som leder av familiefirmaet til sin død i 1946, 87 år gammel.

Politiker

Edvard Sem var politisk engasjert både lokalt og nasjonalt. I 1983 var han med og startet Fredrikshalds Høireforening som var landets første lokale høyreforening. Han var medlem av Fredrikshalds bystyre og formannskap fra 1893 til 1919 (med et avbrekk på tre år 1907-10), i perioden 1917 – 19

var han byens ordfører. På nasjonalt plan var han som nevnt, styremedlem i Norges Byforbund 1901 – 1903. Han var også varamann til Stortinget 1898 – 1906, og møtte på Stortinget i et par kortere perioder. I 1913 ble han svensk visekonsul i Halden, og fra 1917 til 1934 var han svensk konsul i byen.

Turnpioner

Edvard Sem var en av pionerene i norsk turnsport. Allerede det første året han bodde i byen, var han med og etablerte Fredrikshalds Turnforening, og han var foreningens formann i mange år. Sem var også med og stiftet Smaalenes Turnkrets og Norges Gymnastikk- og Turnforbund der han var visepresident 1890 – 99. Han tok initiativet til Norges første landsturnstevne. Stevnet ble arrangert i Fredrikshald i 1886, og 283 turnere fra 14 foreninger deltok. Edvard Sem representerte Norges Gymnastikk- og Turnforbund ved en rekke konkurranser i utlandet, både som aktiv turner, som dommer og som leder.

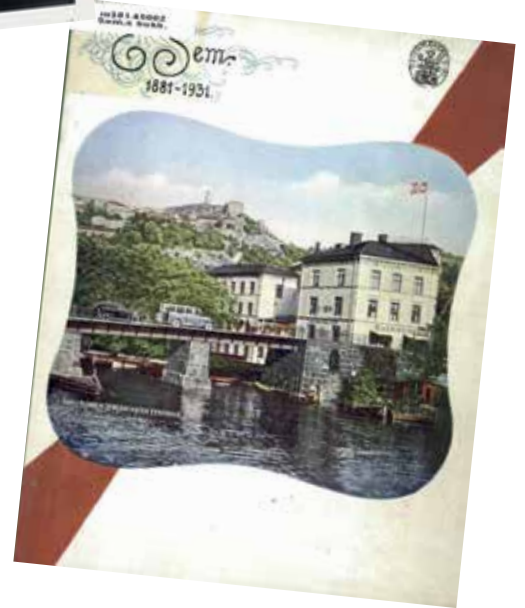
Selv om dert var turnsporten som engasjerte ham spesielt, arbeidet han også for å fremme sport og idrett på flere felt. Han var bl. a. med og opprettet både roklubb og sykkelklubb i Fredrikshald.

I 1943 gav firmaet E. Sem A/S ut ei bok med tittelen Konsul E. Sem's funksjoner og tillitshverv. Det er imponerende å se hvor omfattende Edvard Sems engasjement var, både som forretningsmann og samfunnsengasjert småbyborger. Boka har mange illustrasjoner. De som er interessert, vil finne boka i fulltekst på Nasjonalbibliotekets nettsider.

Kilder: Norsk biografisk leksikon, nettutgaven. Sørums bygdebok, b. 1 og b. 6.

Bildene viser Edvard Sems ordener og medaljer, og firmaets forretningsgård i Halden, fra firmaets jubileumsbok 1881 – 1931.

TAKK TIL VÅRE SPONSORER

interoptik
Nordfonna

Fokus Butikksenter, 1920 Sørumsand
Telefon: 63 86 60 70. E-post: nordfonna@interoptik.no
www.interoptik.no
Åpningstider: 10 – 20 (18)

Sørums Begravelsesbyrå
Nilsen as Etabl. 1947

Besøk oss på www.nilsengravferd.no
Tlf: 63 82 88 80

idé Vi tar hånd om ditt budskap og sørger for at det blir sett!

X-Idé AS - Marcus Thranes vei 100, 1472 Fjellhamar - www.xide.no

Blaker
SPAREBANK

Økland COO
Sørumsand

Akershus
Energi

A journey back in time

When visiting Vølneberg Gamle Skole, children get to experience what it was really like to go to school in Norway in the olden days.

Originally built in 1864, Vølneberg is today the only remaining school in the area from this period. In 1985, Blaker og Sørum Historielag bought the building and began work to restore it. Since 2005, all fourth-graders in Sørum have had the opportunity to travel back in time and attend a typical, old-fashioned Norwegian school.

"So far this year, 260 school kids have attended and really enjoyed themselves here. They are often amazed to find out how

different it actually was over 100 years ago, especially the discipline and the use of an outhouse toilet," says deputy Elin Mørk. Everything from the setting and the teaching to the schedule and the food was different, and Mørk believes that it's important to learn what life was like and see the contrast to appreciate what children have today.

A visit makes an exciting and unusual school day, where the pupils get to, for instance, practise penmanship with ink, sing

By Ingrid Opstad | Photos: Gisela Abt

old songs and read from *The Bible*. Outside, they can help with harrowing by horse and sowing grains, and learn about old tools and techniques. "Everyone has to taste a spoon of cod-liver oil and eat a swede, something new to many, which can make them frown a bit," Mørk smiles.

Vølneberg Gamle Skole has been awarded Olavsrosa, a seal of quality given by the organisation Norsk Kulturarv (Norwegian Heritage).

Web: www.sorumhistorie.no

En reise tilbake i tid.

Av Elin Mørk

Når barn besøker Gamle Vølneberg skole får de oppleve hvordan det virkelig var å gå på skole i gamle dager. Bygd i 1864 er Vølneberg i dag den eneste gjenværende skolen i dette området fra denne tidsepoken.

I 1985 kjøpte Blaker og Sørum historielag bygningen og begynte arbeidet med å restaurere den. Siden 2005 har alle 4. klasseelevne i Sørum hatt muligheter til å reise tilbake i tid og delta i en typisk norsk gammeldags skole.

- Så langt i år har ca. 260 elever deltatt og virkelig kost seg der. Elevene er ofte overrasket over hvor stor forskjellen er i dag og for 100 år siden, spesielt når det gjelder disiplin og bruken av utedo sier Elin Mørk.

Alt fra opplegget og undervisningen

til timeplanen og maten var forskjellig, og Mørk tror at det er viktig å lære hvordan livet var og se kontrastene for å sette pris på hva barna har i dag.

Et besøk gir en spennende og utradisjonell skoledag når barna f. eks. må skrive skjønnskrift med blekk og penn, synge gamle sanger og lese fra gamle lesebøker. Ute får de hjelpe til å harve med hest med gammeldags harv for deretter å så korn, samt lære om gamle redskaper.

På vevstua lærer de hvordan folk fikk lagd seg klær i gamle dager.

-Alle må smake på ei skje med tran og ei skive med kålrot som er nytt for mange og som gjør at de grøsser litt, sier Mørk og smiler litt.

Vølneberg gamle skole har mottatt Olavsrosa, en bekreftelse på kvalitet gitt av organisasjonen Norsk Kulturarv.

Denne artikkelen stod i august utgaven av SCAN magazin. SCAN magazin er det bladet du finner i stolryggen på flyet ditt når du er ute og reiser.

Så nå har Vølneberg gamle skole fått reklame verden rundt.

TAKK TIL VÅRE SPONSORER

T&B Hansen
Installasjon AS

Oppe på en av gravhaugene. Hva skjedde egentlig her? Turleder Harald Aak (nr. tre fra venstre) forteller. Foto: Lillian Mobæk

Rusletur med spor fra jernalder og bronsealder

Av Lillian Mobæk

27. august 2019 var vi ti historie-interesserte turgåere som kom for å høre turleder Harald Aak øse av sin kunnskap om gamle gravhauger og hulveier på Valsmoen, og om helleristningene ved Bingsfoss.

Turen startet fra Sørums kirke, og siden været var godt, og skuronna gjort, kunne vi rusle på stubben over jordet til gravhaug-området. Litt kronglete adkomst er det dit, men vi fant fram.

Gravhauger på Valsmoen

Det er mange gravhauger i området, flest såkalte rundhauger, men også et par langhauger. Rundhaugene er jordhauger, mange ganske store med en diameter på over 20 m, og 3 - 5 m høge. De er jevnt avrundete, ofte med en grop i midten, som kanskje kan tyde på graving etter skatter, og noen hauger har fotgrøft. De antas å være fra jernalderen (ca. 500 f. Kr. – 1000 e. Kr.), men arkeologiske utgravninger er ikke gjort. Det er også flere hulveier i dette området.

Sørums skole ligger ikke langt derfra, og mange av turledertakerne hadde sin skolegang der, men de visste knapt om, og var aldri på skoletur til dette spennende området. Dagens elever derimot er jevnlig på turer dit, så de får tidlig kunnskap om lokalhistorien.

Helleristningene ved Bingsfoss

Neste stopp på turen var Bingsfoss, og den fint anlagte kulturstien, som har flere interessante helleristninger. Kulturstien ble i 2018 forbedret helt ned til Lushammern, og er nå grei å gå for alle.

Den første helleristningen er godt merket med informasjonsskilt, og belyst på kveldstid. Den er fra bronsealderen (1800 - 500 f. Kr.), hører til gruppen jordbruksristninger, og viser et skip med dobbel stavn og mennesker. Skipsmotivet er av de mest brukte fra denne perioden. Dette funnet ble gjort i 2007, og høyst sannsynlig er det flere helleristninger i området.

Tidligere ble helleristningene gjerne malt røde for at de skulle vises bedre, men dette gjøres ikke lenger, fordi malingen kan skade ristningen.

Fotsåler er tolket som et nærvær av en person eller en ånd/guddom, og en kan nesten føle det her. Hjordedyret kan være et uttrykk for at jakt var en viktig næringsvei i innlandet, selv om bronsealderens ristninger domineres av tamdyr. Men den vanligste tolkningen er å se på helleristningene som religiøse symboler og forestillinger.

Skipshelleristning. Belyst på kvelden. Foto: Lillian Mobæk

Ta vare på

Helleristningene her er spesielt utsatt for slitasje, da de ofte blir dekket av vann og slam fra Glomma. Og selv om ristningene er hogget i stein, varer de ikke evig. Så trå varsomt her, og ikke trå på dem. Husk at disse er fredede kulturminner iht. «Lov om kulturminner» av 1978.

Å se disse spor fra et par tusen år tilbake, gjør historien levende, og en kan undres over hvordan livsvilkårene var for dem som levde på våre kanter den gang. Men etter mye gange, så var det godt å komme fra bronsealderen til vår tid, og ta en liten hvil og en hyggelig kafferast.

Takk til turleder Harald Aak for en interessant tur!

Rusletur på Frogner

Av Louise Nordli Fjelland

18. juni ble det arrangert lokalhistorisk rusletur på Frogner. Til glede for deltakerne deltok Gunnar Ulvestad, ansvarlig for drift av Pilegrimsleden i Sørumsund, som kunnskapsrik kjentmann.

Fra oppmøtested på Frogner Misjonssenter gikk turen langs Gauteidvegen i retning Leirsund, og på veien kunne Ulvestad peke ut hvor veien til Frogner gamle kirke gikk i tidligere tider. Ferden gikk over jordet og frem til Frogner gamle kirke, som var vi pilegrimer denne sommerkvelden.

Vel fremme ved de tykke kirkemurene fra rundt år 1180 ble det tid til en hyggelig kafferast med biteti. Gunnar fortalte her levende om deler av pilegrimshistorien, om pilegrimsleder og om kirkens utforming og historie. Blant annet fikk deltakerne høre om kirkebrannen i 1918 og ferdigstilling av den nye kirken i 1925.

Turdeltakerne fikk også muligheten til å komme inn i og se den vakre gamlekirken fra innsiden. Dette var ekstra stas. Før følget returnerte til start gikk vi ned gjennom gammel bebyggelse og kirkevei ned mot Frogner sentrum. Turen ble så avsluttet ved Frogner Misjonssenter, hvor Gunnar fikk varm og velfortjent takk for innsatsen denne kvelden.

Turleder Gunnar Ulvestad (nr. 1 fra venstre) er en kunnskapsrik kjentmann. Foto: Louise Nordli Fjelland

Rusletur langs Tertittlinna

Av Mari Aasgaard

17. SEPTEMBER: 16 stykker møtte opp utenfor Mork grendehus, fra Hexeberg i vest til Ånerudvegen i øst.

Vi bilte langs Kompvegen og parkerte utenfor Mork stasjon. Herfra gikk vi Tertittlinja til Stensrud kulvert, forbi beitende hester og kuer. Are Eeg fra Urskog-Hølandsbanen, til daglig å finne på stasjonen på Sørumsand, viste oss bilde fra åpningen av banen i 1896 hvor toget befant seg på akkurat samme sted. Kulverten har holdt seg forbausende bra. Vi fikk høre at forskjellen på steinbru og kulvert er at kulverten har jord og grus på toppen. En stor takk til bøndene rundt som holder linja åpen gjennom bruk.

På tilbakevegen fortalte Elin Mørk om meieri og sagbruk på Mork med eget sidespor fra Tertittlinja. Flere i følget husket Tertittlinja og fortalte om lek og moro langs linja, ikke alltid applaudert av banemannskapet. Til og med de voksne brukte togsporene som snarvei, all den tid bygdevegen gikk i snirkler gjennom gårdene.

Tilbake til Mork grendehus gikk turen til Jødalskulverten, den største kulverten på linja. Her er det litt mer igjengrodd, men tydeligere spor etter skinnegang og sågar noen telegrafstolper. Kriminalomsorgen har jobbet her under ledelse av Urskog-Hølandsbanen og fjernet mye vegetasjon. Jødalskulverten er enda større, men har tålt tidens tann litt dårligere.

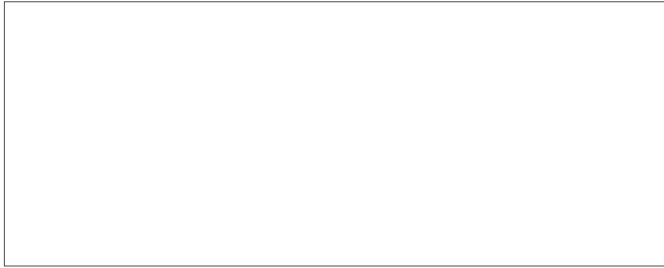
Til slutt fikk vi komme inn på Mork grendehus å varme oss. Flere av turgåerne hadde gått på skolen her. Stor takk til Are og Elin som delte kunnskapen sin med oss.

Kulverten ved Jødalsbekken var en imponerende konstruksjon da den stod ferdig 14. september 1896. Bildet er hentet fra boka *Banen og Bygda*.

SØRUM-SPEILET

RETURADRESSE:
BLAKER OG SØRUM
HISTORIELAG
AASGAARDVEGEN 230
1923 SØRUM

ISSN 1894-8154

10 år siden Nordli ble revet

Mye har skjedd i Sørum fra Kommunehuset på Nordli ble revet oktober 2009 og fram til idag.

Nordlisaken ble et stort rabalder som fortsatt refereres til på nasjonalt plan i kulturminneverndebatten.

Sørum kommune gikk fra å være stemplet som en versting-kommune til en foregangs-kommune i kulturminnevernet i Norge.

Hvilken plass vil kulturminnevernet og lokalhistorien ha i Lillestrøm kommune?

Foto Jørgen Kirsebom